

Valorisatie is samenwerken

Citation for published version (APA):

Martens, R. (2012). Valorisatie is samenwerken. *OnderwijsInnovatie*, 2012(4), 11-13.
https://www.ou.nl/documents/40554/383618/2012_OI_4.pdf/a44ff5ed-1636-9830-559a-89c8ef55e822

Document status and date:

Published: 01/12/2012

Document Version:

Peer reviewed version

Document license:

CC BY-NC-ND

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

<https://www.ou.nl/taverne-agreement>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

pure-support@ou.nl

providing details and we will investigate your claim.

Downloaded from <https://research.ou.nl/> on date: 02 Jul. 2022

Open Universiteit
www.ou.nl

Valorisatie is samenwerken

De afgelopen jaren concentreerden overheid en hoger onderwijsinstellingen zich op excellentie van onderwijs en onderzoek, met als ijkpunt de posities in (inter)nationale rankings en publicaties. Dit nu wordt steeds vaker ingeruild voor valorisatie; het verzilveren van wetenschappelijke kennis en techniek. Het lastige daarvan is volgens Rob Martens dat valorisatie moeilijk te meten is.

Wie de universitaire onderzoekswereld kent, kan het niet ontgaan zijn dat het thema valorisatie erg belangrijk is geworden. Dit wat abstracte begrip wordt op de site www.valorisatie.nl omschreven: 'Valorisatie is, kort gezegd, het verzilveren van wetenschappelijke kennis en techniek. Nieuw ontwikkelde technologie en kennis die aanwezig is bij de onderwijsinstellingen wordt aangewend ten gunste van de maatschappij. Het woord valoriseren zegt het immers al: het bevat het woord valor en betekent zoiets als waardevol maken. Wetenschappelijke kennis wordt pas waardevol wanneer deze niet alleen gedeeld wordt met vakgenoten, maar ook toegankelijk wordt gemaakt voor derden - zodat nieuwe combinaties van kennis kunnen leiden tot innovatieve oplossingen. Het nieuwe aan de term valorisatie is dus dat het vooral hamert op de overdracht van kennis, in plaats van de vermarkting of exploitatie van kennis.'

Streven naar valorisatie

Vaak wordt het toegenomen streven naar valorisatie van wetenschappelijk onderzoek in één adem genoemd met kritiek op de publicatiepuntenjacht waaraan onderzoekers zich zouden bezondigen en die hen steeds verder zou wegleiden van maatschappelijke relevantie. Zo was er op 24 januari 2012 een ontmoeting tussen het Haagse Rathenau Instituut en de vaste Kamercommissie OCW. Het Rathenau Instituut is onder andere gespecialiseerd in het meten van de opbrengsten van wetenschappelijk onderzoek. En juist dit instituut is kritisch geworden over het tellen van publicatiepunten. Het adviseert de Kamercommissie: 'De afgelopen 15 jaar concentreerde het beleid van overheid en universiteit zich op excellentie van onderzoek en op onderwijs, met als ijkpunt de positie in internationale rankings. Voor valorisatie was minder aandacht en waardering. (...) Valorisatie (kennisoverdracht ten behoeve van de maatschappij) is geformuleerd als derde kerntaak van de universiteiten, naast onderwijs en onderzoek. In praktijk is zij dat niet. Valorisatie wordt ingevuld als extra activiteit, veelal buiten het proces van onderzoek (en onderwijs) om'. Het instituut heeft zelfs een valorisatietest ontwikkeld waarmee onderzoekers kunnen nagaan of valorisatie bij hen past (www.rathenau.nl/nc/relevantiewijzer.html#).

De stap naar valorisatie als kerntaak betekent een fundamentele verandering in de rol van de universiteiten en impliceert een herwaardering van de maatschappelijke positie van universiteiten. Het Rathenau Instituut: 'De staatssecretaris kan universiteiten stimuleren en belonen voor de ontwikkeling van een eigen valorisatieprofiel, door prestatieafspraken op maat te maken, passend bij het profiel van de universiteit.' Hierover liet oud-staatssecretaris Zijlstra geen gras groeien en inmiddels zijn met vrijwel alle universiteiten en hogescholen zogeheten prestatieafspraken gemaakt, waarbij valorisatie van onderzoek een zeer prominente plaats heeft gekregen (zie ook www.vsnv.nl/Universiteiten/Hoofdpijnenakkoord-en-Prestatieafspraken.htm).

Waarom was valorisatie weggezakt?

Voor een deel omdat het gewoon moeilijk is. Publicatiepunten kun je makkelijk afvinken, maar of wetenschappelijk onderzoek uiteindelijk landt in de samenleving is aanzienlijk moeilijker te kwantificeren. En iets wat lastig te kwantificeren is past heel slecht bij onze neiging om prestaties van professionals te reduceren tot enkele makkelijk te meten en vergelijken indicatoren. Dat is sinds eind jaren zeventig en onder invloed van economen en bedrijfskundigen een trend geweest, aldus de WRR in haar rapport 'Dertig jaar privatisering, verzelfstandiging en marktwerking' (Stellinga, 2012). Met een overheid die inhoudelijk op afstand staat en haar beleid daarom tracht om te zetten tot makkelijk stuurbare output zoals daar zijn: onderzoekers in een onderling competitie-model zetten om te strijden om een pot met geld, of prestatie-indicatoren vaststellen waarop afgerekend kan worden. Marktdenken dus via (artificiële) marktprikkels. Dat is ook bij de NS geprobeerd: het bedrijf in stukken hakken, die onderdelen laten 'concurreren' en ze afrekenen op het percentage vertraagde treinen. Waarbij de overheid verder op grote afstand blijft. Wie de pech heeft van de trein afhankelijk te zijn, weet waar een salonfähige theorie over artificiële marktprikkels in de praktijk toe leidt.

Deze goed bedoelde, maar amper echt bediscussieerde poging om het vermaledijde 'bureaucratie-model' te vervangen door een marktmodel, ligt momenteel onder vuur. De bureaucratie zou er uiteindelijk alleen maar door zijn toegenomen, idealen zijn vaak niet te becijferen en perverse prikkels kunnen overal

Rob Martens
Reacties op dit artikel
kunnen worden gemaild
naar: rob.martens@ou.nl

ontstaan waar geen sprake is van een echte markt met keuzevrijheid, of bij overheidstaken die nauwelijks te kwantificeren zijn in de simpele afvinkbare scores die zo belangrijk zijn voor marktdenken. In dat licht bezien is de sterk gegroeide aandacht voor valorisatie van het onderzoekswerk van universiteiten perfect in lijn met het maatschappelijke onbehagen over het te beperkte, fruikende marktdenken als overheidsstrategie voor de publieke sector, gezondheidszorg, energiebedrijven, enzovoorts.

En inderdaad, voor iedere bestuurskundig geschoolde politicus die hoopte met een setje indicatoren in de hand neoliberale scorekaartpolitiek te bedrijven door af te vinken welke universiteiten het het beste doen op de rankings van de valorisatie, smoorden de ervaren bibliometriespecialisten van het Rathenau Instituut meteen alle hoop:

- 'Valorisatie is niet te meten en vergelijken door simpele tellingen. Tellingen geven namelijk onvoldoende inzicht in het valorisatieproces en tonen niet aan welke waarde wordt gecreëerd.
- Er is een combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve gegevens nodig om een gefundeerd oordeel te vormen.
- Iedere situatie is uniek en afhankelijk van de context. Daarom is het vergelijken van prestaties tussen verschillende situaties niet zinvol of relevant.' (p. 9).

Wie de paragrafen over valorisatie leest die de verschillende universiteiten en hogescholen hebben geschreven in de hierboven genoemde prestatieafspraken, ziet dan ook meteen dat eigenlijk niemand slaagt duidelijk kwantificeerbare, meetbare en vergelijkbare criteria te ontwikkelen. Dat kan niet en dat moeten we dus ook niet willen.

Het gevaar van afrekenen op valoriseren

Hoe veelbelovend de poging tot revitalisering van de valorisatiefunctie van de wetenschap ook is, ze is dus niet zonder risico. Als universiteiten te veel onder druk worden gezet om te valoriseren, is dat vragen om moeilijkheden, net zoals het alleen maar tellen van publicatiepunten van onderzoekers dat is. Op 13 november jongstleden was in Utrecht de Onderwijs-sommit op initiatief van de Vereniging van onderwijsadviesbureaus. Het programma luidde: 'Van onderzoek tot in de klas!

Deze conferentiedag staat in het teken van verbinding. Samen leggen we een krachtige verbinding tussen onderzoek en de onderwijspraktijk.' De dag werd mede mogelijk gemaakt door het ministerie van OCW. Hoewel veel bijdragen op de Onderwijs-sommit inspirerend waren, zag ik er ook een gevaar. Zo dook een aantal keren de term brein op. Breinvriendelijk leren is een hype, maar zoals ik al eerder schreef in dit tijdschrift, illustreert deze hype ook het gevaar van het te snel vertalen van conclusies uit een nog niet afgerond wetenschappelijk debat naar de onderwijspraktijk. Die praktijk en onderwijsadviesbureaus zijn namelijk dol op wetenschappelijke adviezen als 'het puberbrein heeft behoefte aan structuur en planning', ook al is die claim eigenlijk nog niet te maken zoals een overzichtsstudie van Eveline Crone onlangs uitwees. Als universiteiten en wetenschappelijke expertisecentra worden 'afgerekend' op het aantal keren dat hun adviezen worden opgevolgd of geciteerd worden door de media of praktijk, is dat vragen om moeilijkheden. Er valt dan een belangrijke rem weg om genuanceerd te adviseren en vaak leent de complexe onderwijspraktijk zich ook helemaal niet voor platgeslagen conclusies uit onderzoek.

Hoe moet het dan wel?

Ook bij onderwijsonderzoek is de roep om valorisatie heel sterk geworden. Op 6 juli 2012 schreef de toenmalige minister van OCW een brief aan de Tweede Kamer waarin zij aankondigde dat het onderwijsonderzoek in Nederland geheel anders geregeld zal gaan worden: 'Mijn ambitie is een optimale kennisketen voor het onderwijs. Wat mij voor ogen staat is onderzoek van hoge kwaliteit, dat aansluit op de vragen in de onderwijspraktijk en kennis die met en in de onderwijspraktijk is ontwikkeld. Ik ben ervan overtuigd dat onderzoek vooral betekenis krijgt wanneer de resultaten ervan worden toegepast in scholen.' Dat is van groot belang aldus de minister want: 'Vrijwel alle gesprekpartners zijn van mening dat het versterken van de kennisketen en het beter benutten van de bevindingen van onderwijsonderzoek voor de onderwijspraktijk, een zaak van hoge urgentie en hoge maatschappelijke relevantie is.' Bij de verdere uitwerking van de manier waarop in de toekomst geld voor onderwijsonderzoek wordt uitgegeven is een belangrijk punt dat de vragen uit de praktijk zelf moeten komen, vraagsturing

dus. De minister: "De programmering moet tot stand komen op basis van vraagsturing en herkenbaar zijn voor de verschillende onderwijssectoren". Voor deze belangrijke beslissing, die een tamelijk fundamentele koerswijziging inhoudt van niet alleen het denken over onderwijsonderzoek maar feitelijk een voorafspiegeling vormt van een ander politiek denken over de rol van wetenschappelijk onderzoek, is de minister niet over één nacht ijs gegaan. "De Onderwijsraad is met haar adviezen Ontwikkeling en ondersteuning van onderwijs (2010) en Ruim baan voor stapsgewijze verbeteringen (2011) ook ingegaan op het functioneren van de kennisketen voor onderwijs. De raad is van mening dat de onderwijspraktijk en het onderwijsonderzoek nauwer zouden moeten samenwerken." In dat tweede adviesrapport is de formulering hard. Ook de Onderwijsraad concludeert onomwonden dat er een grote crisis is in de relatie tussen onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk: "Het onderzoek levert op zijn beurt onvoldoende kennis die bruikbaar is in de schoolpraktijk. Het verkleinen van de kloof tussen onderwijspraktijk en onderwijsonderzoek vraagt zowel om vergroting van de professionaliteit van de gebruikers als om een betere aansluiting van het onderwijsonderzoek op de vragen vanuit de praktijk." (p.9).

De Onderwijsraad vindt dat het grote maatschappelijk probleem van de kloof tussen onderwijspraktijk en -onderzoek vooral kan worden opgelost door echt samen te werken, en door universitaire onderwijsonderzoekers en docenten echt een gemeenschappelijke agenda te geven: 'Om de verbinding tussen onderwijspraktijk en onderwijsonderzoek te versterken, denkt de raad dus aan het model van een universitair onderwijscentrum (UOC), naar analogie van het universitair medisch centrum. Een aantal scholen werkt in dit (virtuele) model samen met onderzoekers, lectoren en lerarenopleidingen om kennis te ontwikkelen op het gebied van onderwijsverbetering.'

Idee van artificiële marktprikkels van de baan

Wetenschap en onderwijspraktijk worden zo letterlijk dichter bij elkaar gebracht en kunnen elkaar niet langer negeren. Belangrijk aan een UOC is daarom dat er altijd vraaggestuurd gewerkt wordt en dat onderzoekers en praktijkmensen een gedeelde verantwoordelijkheid hebben voor het oplossen van relevante problemen. Een goed idee lijkt me. En laat dit nou ook precies de manier zijn waarop inmiddels vrijwel alle universiteiten het moeilijke, maar belangrijke thema van valorisatie op tal van wetenschapsgebieden ter hand willen nemen, zo lezen we in hun prestatieafspraken: via intensieve (vaak regionale) samenwerking met partijen die echt verder kunnen en willen met de toepassing van wetenschappelijk onderzoek. Opmerkelijk in de prestatieafspraken is dan ook dat geen enkele universiteit echte 'afrekenbare' criteria weet op te hoesten om de valorisatie te becijferen. Hooguit kondigen enkelen aan het wel te gaan proberen (bijvoorbeeld de ontwikkeling van een valorisatie-score card). Maar als dat niemand van de hooggeleerden tot nu toe gelukt is, dan zal het ook wel niet kunnen.

Tal van echte samenwerkingsverbanden met intrinsiek gedeelde belangen worden wél door alle universiteiten uitvoerig en enthousiast opgesomd in hun valorisatiehoofdstukken. Dat lijkt mij geen toeval. Het bewijst dat het idee van artificiële marktprikkels waarop afgerekend moest worden uit een vergeeld bestuurskundig theorieboek kwamen dat we definitief kunnen dichtslaan.

Literatuur

- Rathenau Instituut (2011). Waardevol. Indicatoren voor valorisatie. Den Haag: Rathenau Instituut.

